

ŽENSKI IDENTITET (MONODRAMSKI TEKST KAO SCENSKI REALIZIRAN TEKST)

I.

Koje razine identiteta pronalazimo u autobiografskoj prozi *Zašto sam vam lagala*¹ Julijane Matanović? Možemo li kroz transfer prozni tekst – monodramski tekst, odnosno glumac – publika uočiti načine umnožavanja identiteta ženskoga subjekta na sceni?

Osnovno polazište našega istraživanja krenulo je od pretpostavke kako se poetičke karakteristike monodrame kao dramskoga žanra ne iscrpljuju samo u poziciji jednoga izvođača, nego da se kroz prostorno-vremenske dimenzije teksta kao i u transferu monodramskoga teksta od inicijalnoga predloška do scene može prepoznati umnoženost različitih identiteta. Kako bismo mogli ukazati o kojim je identitetima riječ, krećemo od analize monodrame koju je ponudio, ali za dramu općenito, Manfred Pfister u knjizi *Drama – teorija i analiza* iz 1998. godine².

Pfister smatra kako drami možemo pristupiti kao multimedijском obliku prikazivanja identiteta ako primarno vodimo računa o modelima dramske komunikacije. Naime, dramski tekst definira se isprepletanjem unutrašnjeg i vanjskog komunikacijskog sustava. Pri tome se pod unutrašnjim sustavom podrazumijevaju narativni postupci oblikovanja (mono)drame, a vanjski je vezan uz tipove kodova i kanala, uz pošiljatelja informacije i način njezinog prijenosa sa scene recipijentima.

Kod komunikacije je verbalni, kanali komunikacije su vizualni i auditivni, s tim da se u monodrami *Zašto sam vam lagala* kao vizualni kanali prijenosa informacija koriste prozirna folija, videovrpca, papirnate trake ko-

je dominiraju scenom, a auditivni su vezani uz snimljeni glas glumice koji se pojavljuje umjesto sna te uz glazbu skupine *Legen* i njihov CD *Seljačka buna* koja slijedi kompoziciju predstave naglašavajući promjenu socioloških i psiholoških stanja subjekta na sceni.

II.

Autobiografska proza Julijane Matanović kroz dvanaest naslovno označenih asocijacija, dvanaest priča, oblikuje i razobličuje situacije i osobe iz autoričina života koje su primarno označene ulogom, mjestom i načinom funkcioniranja u njemu. U tome smislu funkcioniraju priče naslovljene *Čitaona* (otac), *Josip* (stric), *Luster* (teta) dok u pričama *Džemper*, *Kesten* i *Podravka express* pripovijedanjem vlastitoga odnosa prema drugima J. Matanović iznosi intimne dvojbe na koje nailazi kada životi *drugih* određuju način funkcioniranja njezinog osobnog života. Stalno pretapanje slika iz prošlosti sa zbivanjima u sadašnjosti na nekim mjestima upućuje i na moguće događaje u budućnosti, što je određeno postmodernom strategijom proizvodnje vlastitoga identiteta preko svih razina teksta. Višestruko složena rečenica, spomenuta česta mijenjanja govornih situacija i perspektiva prilog su amplitudi iskazanoga identiteta autorice od infantilne djevojčice do zrele žene, preko krhke osobe i one uključene u grube nogometne igre. Stalna potreba za socijalnom ovjerenošću, pripadnošću i potvrđenom ljubavlju za posljedicu ima niz frustracija, emotivnih uzleta i lomova pa je stupanj individualnosti u tekstu posljedica izvanjštenja osobnosti, odnosno činjenice koliko je autorica kroz tekst duboku “ušla” u

vlastitu intimu opisujući je i u isto vrijeme destruirajući njezin integritet.

III.

Proza Julijane Matanović do danas je imala dva monodramska uprizorenja.

Na Trećem programu Radija Zagreb premijerno je 29. 9. 1997. emitirana u emisiji radioigra monodrama. Autor dramatizacije bila je Maja Gregl, režirala je Jasna Mesarić, a igrala je Marina Nemet. Dramatizacija Josipa Cvenića u kojoj igra Vlasta Ramljak, redateljka Damira Munitića, premijerno je izvedena u Hrvatskom kazalištu u Pečuhu, 8. ožujka 2002. godine.

PREMIJERE U fokusu našega interesa našla se dramatizacija Josipa Cvenića.

RAZGOVOR Njegov monodramski tekst u odnosu na zadani predložak označen je jezgrovitošću naracije koja projicira trajanje na sceni oko 60 minuta. Cvenić je djelomično preradio pet priča – *Cipele, Ime, Šušlavac, Fotografija i San* – a naglasak je stavljen na priču *Džemper*.

PORTRET
FESTIVALI
MEDUJI
VOX
HISTRIONIS Monodrama *Zašto sam vam lagala* započinje na proslavi godišnjice mature u trenutku kada se junakinja obraća razredu, prisjećajući se događaja vezanih uz školske dane. I već na samome početku potraga za identitetom, razobličenje fluidnosti, nedovršenosti, rubnosti ženskoga naglašena je isticanjem problema nastalih oko osobnoga imena krivo napisanoga u knjizi rođenih.

MEĐUNARODNA
SCENA
AKTUALNOSTI
TEORIJA Uvođenjem monologiziranoga dijaloga s prijateljicom Lidijom (što je dakle i primarna razlika u odnosu na zadani predložak), Cvenić osim funkcionalnoga usmjerenja prema monodramskoj napetosti naglašava umnoženost, ali i rasap identiteta lika na sceni.

FOAJE
MI U SVJETU
NOVE KNJIGE
DRAMA Vrijeme zbivanja prikazano je videoprojeksijom oblaka koji signaliziraju tijek, dok je često prisjećajuće retrospektivno pripovijedanje kojim se ukazuje na slike djetinjstva i odrastanja stilizirano auditivnim snimkama koje prepričavaju motive sna. Takav multimedijски paralelizam vizualnom i auditivnom prezentacijom pozornicu pretvara u unutrašnji prostor svijesti lika.

IV.

Riječ je o komornoj predstavi kojoj dekoracija pozornice ukazuje na temeljne poetičke strategije prototeksta, kao što je motiv narativnoga pletenja eksplicitno izrečen na sceni u obliku dominantnih bijelih traka na kojima se prate videozapisi Danijela Dozeta. Multimedij-

ZASTO SAM VAM LAGALA

MONODRAMA

HRVATSKO KAZALIŠTE PEČUH
PÉCSI HORVÁT SZÍNHÁZ

jalnost scene projicira nedovršenost i izlomljenost identiteta žene čiju retrospektivnu priču o dijelu njezina života na proslavi godišnjice mature izgovara Vlasta Ramljak. Kroz trake se naziru slova pitanja ZASTO, a portret glumice kroz oblačni protok vremena i tipičan ženski simbol stabla ženskome identitetu na sceni daje potrebnu historičnost, cikličnost i punoću. Takvo semantiziranje prostora scene eksplicitan je prilog oblikovanja fiktivnoga lika kroz glumicu. Izbor semantema kao što su viseće papirnate trake, prozirni odjevni predmeti (plisirana suknja, šušlavac), kišobran, jastuk pun perja i kofer signali su djetinjstva i u isto vrijeme povod dinamiziranja radnje i izolacije pojedinih priča. Uzimanjem predmeta u ruke i njihovim oblačenjem, tekst na sceni dobiva na ritmu, a intonacija nostalgčnosti naglašava se i spomenutim akustičkim kanalima.

Glumica je koncepciji lika iz teksta utisnula psihološku punoću koja se kreće amplitudom od blagosti, preko histerije, do niza frustracija i eksplicitne osjećaj-

nosti. Ono što govori u prilog umnoženosti identiteta u monodrami činjenica je kako glumica nije na sceni nastojala imitirati identitet autorice prepoznat u predlošku, nego je učinila upravo suprotno. I na tome mjestu horizont očekivanja publike postaje iznenađen jer njihova prethodna upućenost na temelju pročitanoga predloška očekuje drugi lik. Riječ je, dakle, o divergenciji između znanja gledatelja koji očekuju uprizorenja identiteta autorice s jedne strane, i njihove svijesti o realnosti lika koji je glumački oblikovan, dajući mu jedan novi identitet s druge strane.

Snažno utiskujući svoju energiju u lik, Vlasta Ramljak uspjela je publiku inicijalno iznenaditi *neidentičnošću* s osobom koja se očekuje, da bi potom *efektom sličnosti* ukazala kako njezino oblikovanje tuđega života krije u sebi i jednu biografsku zamku koju ona u intervjuima i naglašava: "Prepoznala sam u tekstu detalje iz vlastitoga djetinjstva, snova, maštanja i mnogo toga što se u životu inače događa."³

Kao prilog razotkrivanju socijalnog, psihološkog, a često puta i ontološkog identiteta na sceni, jedan je rekvizit posebno dominantan – prozirna plastična folija. Folijom glumica omata dijelove tijela, odjevne predmete, u onome trenutku kada govori o sebi i osobnome odnosu prema drugima. Kao mogući oblik zrcalnoga odraza, iskrivljenosti percepcije, iskrivljenosti istine, prethodne zalihe informacija dovode se u pitanje, a nedovršenost, promjenjivost i višestrukost ženskoga identiteta još jednome izbija u prednji plan predstave.

Prvo omatanje folijom tako se zbiva u onome trenutku kada se spominju problemi s imenom. Tada se uspostavlja komunikacija s publikom nužna za održavanje privida povjerljivosti, a u kod predstave upisuje se autobiografski ugovor. Na tome mjestu omatanje folijom ukazuje kako se kroz trenutačni identitet glumice razotkriva autorica teksta, Julijana Matanović, ali i osobnost Vlaste Ramljak. Energичnim pokretima trganja zamotane folije iskazana je žudnja za održavanjem i prepoznavanjem ženske osobnosti, ali vrlo brzo ponovno zamatanje prilog je ponovnom traganju za njom.

Istaknula sam kako poetika pletenja dominira scenom, što je posebno naglašeno i provlačenjem glumice kroz dominantne bijele trake kao projekcije poetike teksta. Tim pokretima izvrsno je prikazano međusobno prepletanje literature i zbilje. Trganjem traka moguća se udaljenost ovih dvaju prostora ukida.

Završnim obraćanjem maturantima i publici, uz iskaznu ironičnu zdravicu, glumica izgovara pitanje *Zašto sam vam lagala?*, zaključujući tako osobnu priču i u isto vrijeme otvarajući prostor za otkrivanje priča nekih drugih koji su kroz prizore iz njezina života pronašli i krhotine vlastitih istina.

Kritička recepcija monodrame upravo je takav otvoreni kraj i prepoznala kao *snovito traganje za identitetom* koje osigurava još jedno pravo na priču o osobnom životu.

¹ Julijana Matanović, *Zašto sam vam lagala*, biblioteka Rukoljub, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995.

² Manfred Pfister, *Drama – teorija i analiza*, biblioteka Mansioni, Hrvatski centar ITI, Zagreb, 1998.

³ Usp. "Glas Slavonije", siječanj, 2002.